

> Retouradres Postbus 1 3720 BA Bilthoven

Aan de Directeur-Generaal Volksgezondheid
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Drs. M. Sonnema
Postbus 20350
2500 EJ Den Haag

NCTV
Dhr. P.J. Aalbersberg EMPM
Postbus 16950
2500 BZ Den Haag

Datum 12 augustus 2021
Betreft Gedragsreflecties opgeleverd in juli 2021 en voor
weegmoment 13 augustus 2021

Geachte mevrouw Sonnema en heer Aalbersberg,

Sinds begin juli jl. heeft de RIVM Corona Gedragsunit op uw verzoek vier gedragsreflecties opgeleverd. Deze betreffen [1] het continueren van het toen geldende maatregelenpakket met loslaten van de 1,5 meter (1 juli); [2] drie scenario's van opleving van het virus (7 juli); [3] aanscherpingen in het maatregelenpakket in verband met oplopende besmettingen (8 juli) en tot slot [4] het weegmoment op 13 augustus.

De gedragsreflecties zijn zoals gebruikelijk gebaseerd op resultaten uit het gedragsonderzoek van het RIVM en de GGD'en en de consultatie van [gedragswetenschappelijke experts](#). De focus ligt hierbij op het voorkomen dat het aantal infecties onnodig gaat stijgen, waarbij oog is voor de impact van maatregelen op naleving, draagvlak, welbevinden, uitvoerbaarheid, uitlegbaarheid, rechtvaardigheid en vertrouwen in beleid.

In deze brief benoemen wij de kernbevindingen van de vier opgeleverde gedragsreflecties. De complete reflecties treft u aan in de bijlagen.

1 Reflecties op loslaten 1,5 meter (1 juli)

Deze reflecties betreffen de gedragstoets op de continuering van het bestaande maatregelenpakket en het loslaten van 1,5 meter maatregel. Hierbij is de assumptie gehanteerd dat het aanhouden van de 1,5 meter maatregel vanuit epidemiologisch perspectief belangrijk is om de resterende maatregelen sneller op te kunnen heffen en lokale uitbraken te voorkomen. Kernbevindingen:

- De ruime meerderheid van mensen staat nog achter de 1,5 meter maatregel, maar naleving wordt lastiger en neemt af (onder andere als gevolg van toename in drukte). Ook het draagvlak hiervoor neemt

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

KvK Utrecht 30276683

T 030 274 91 11
info@rivm.nl

Ons kenmerk
033-2021 G&M-CG/ML/sb

Behandeld door
Corona Gedragsunit

Kopie aan

Bijlage(n)
bijlage 1: reflecties 1,5 meter
bijlage 2: reflecties scenario's
bijlage 3: reflecties
maatregelen
bijlage 4: reflecties
versoepelingen

– net als voor veel andere maatregelen – af, maar de meerderheid staat er in principe nog wel achter.

- Het vroeg aankondigen van afschaffen van maatregelen kan ertoe leiden dat nog meer mensen de 1,5 meter afstand vervroegd loslaten in alle situaties/settings.

Datum

12 augustus 2021

Ons kenmerk

033-2021 G&M-CG/ML/sb

Aandachtspunten voor communicatie

- Leg beleidsproces uit: welke criteria worden gehanteerd.
- Leg de context uit: grote groepen zijn nog onvoldoende gevaccineerd, veel mensen gaan reizen, en er is de delta variant. Daadwerkelijke situatie in augustus is nu nog niet duidelijk.
- Belang volledige vaccinatie benadrukken: het afschaffen van de 1,5m maatregel komt dichterbij als meer mensen gevaccineerd zijn.
- Belang naleving benadrukken: leg uit dat het moment van het loslaten van de 1,5 meter maatregel *juist sneller* bereikt wordt als we *nu* de bestaande maatregelen nog goed blijven naleven.

2 Reflecties op drie scenario's (7 juli)

Deze reflecties betreffen de gedragstoets op de volgende drie scenario's:

a. Beheersbare oplevingen, b. Een zware opleving, c. Een zeer zware opleving. Kernbevindingen:

A. Verklein de kans dat we van scenario A naar B gaan:

- Bereik een zo hoog mogelijk vaccinatiegraad met speciale aandacht voor wijken met lage SES/migratieachtergrond en jongeren.
- Bevorder naleving geldende maatregelen.

B. Scenario's B & C:

- Maak pro-actief een **haalbaar, breed-gedragen en effectief** uitbraakplan ligt dat inhoudelijk aangeeft
  - welke indicatoren als criterium worden gebruikt en waarom
  - op welke criteria en evidentie dit plan is gebaseerd
  - hoe zich dat vertaalt in lokale of bredere maatregelen, en wie wat moet doen om de uitbraak in te dammen

3 Reflecties op het maatregelenpakket (8 juli)

Deze reflecties betreffen de gedragstoets op eventuele maatregelen in verband met de toename van besmettingscijfers. Kernbevindingen:

Bevorder naleving geldende maatregelen:

- Naleving van maatregelen wordt sterk beïnvloed door *communicatie en omgevingsfactoren*
- Maak naleving mogelijk en makkelijk (beperk/reguleer drukte, voorzie in (zelf)testen), ook voor ondernemers (haalbaar plan, steun).
- Creëer met de branche een plan voor veiliger uitgaan (testen, afstand, drukte), maak de gevolgen van niet-naleven voor de burger en branches duidelijk, controleer en handhaaf indien noodzakelijk.

- Veiliger op vakantie: goede voorbereiding, (zelf)testen voor en na vakantie, isolatie ondersteuning buitenland. Boodschap: een ontspannen vakantie is zonder COVID-19.
- Bij naleving spelen meerdere factoren een rol. Deze zijn eerder in kaart gebracht (zie [Publicaties Corona Gedragsunit | RIVM](#)).

Datum
12 augustus 2021

Ons kenmerk
033-2021 G&M-CG/ML/sb

Aandachtspunt communicatie:

Leg helder uit waarom naleving - ook voor gevaccineerden of jongere gezonde burgers relevant is. Vermijd toeschrijven van de afname in naleving aan gebrek aan discipline bij de individuele burger.

4 Reflecties op mogelijke aanpassingen in het Maatregelenpakket (11 augustus)

Deze reflecties betreffen de gedragstoets op mogelijke aanpassingen in het maatregelenpakket die werden overwogen tijdens het voorgenomen weegmoment op 13 augustus 2021. Hierbij is de focus op het **samen leren leven met het virus**.

Kernbevindingen:

- Het Corona-virus en al haar varianten zullen aanwezig blijven in ons leven. Deze fase vereist een toekomstperspectief waarin we leren leven met corona.
- Dit vraagt om ruimte en faciliteren van het zelforganiserend vermogen van burgers (microniveau), van sectoren/branches/organisaties/werkgevers (mesoniveau), met aandacht voor de eigen rol van de overheid (zoals rol veiligheidsregio's) en de internationale context (macroniveau).
- Net als vorig jaar blijft een coöperatieve houding nodig #alleensamen. Dit draagt bij aan het tegengaan van spanningen en polarisatie in de samenleving.
- Ook aandacht voor welbevinden blijft nodig: onderwijs en ontmoetingen.

Voor de complete gedragstoetsen verwijs ik u naar bijlage 1, 2, 3 en 4.

Tot nadere toelichting bereid,
Met vriendelijke groet,

Dr. Mariken Leurs
Hoofd Corona Gedragsunit
Centrumhoofd Gezondheid en Maatschappij

Bijlage 1

Gedragreflecties op loslaten 1,5 meter

RIVM Corona Gedragseenit I 1 juli 2021

Datum

12 augustus 2021

Ons kenmerk

033-2021 G&M-CG/ML/sb

Uitvraag NCTV d.d. 28 juni 2021: in hoeverre ligt het in de lijn der verwachting dat dat vroege besluitvorming (komende week) van invloed zal zijn op de mate waarin de 1,5m maatregel komende periode tot het weegmoment (13 augustus) nog aangehouden zal worden.

Context: De besluitvorming voor het eventueel loslaten van de 1,5 meter medio augustus is op 6 juli, waarna er op 13 augustus nog een weegmoment zal plaats vinden.

Kernboodschap:

Assumptie: het aanhouden van de 1.5 meter is vanuit epidemiologisch perspectief belangrijk om de resterende maatregelen sneller op te kunnen heffen en lokale uitbraken te voorkomen.

- De ruime meerderheid van mensen staat nog achter de 1.5 meter maatregel, maar naleving wordt lastiger en neemt af (o.a. a.g.v. toename in drukte). Ook het draagvlak hiervoor neemt – net als voor veel andere maatregelen – af, maar de meerderheid staat er in principe nog wel achter.
- Het vroeg aankondigen van afschaffen van maatregelen kan ertoe leiden dat nog meer mensen de 1,5 meter afstand vervroegd loslaten in alle situaties/settings.

Aandachtspunten voor communicatie

- **Leg beleidsproces uit:** Op 13 augustus besluit over 1,5 meter maatregel. Besluitvorming wordt nu al voorbereid, zodat deze effectief geïmplementeerd kan worden als de cijfers dit toestaan. Maak duidelijke welke criteria hiervoor gehanteerd worden.
- **Leg de context uit:** grote groepen zijn nog onvoldoende gevaccineerd, veel mensen gaan reizen, en er is de delta variant. Daadwerkelijke situatie in augustus nu nog niet duidelijk.
- **Belang volledige vaccinatie benadrukken:** Communiceer dat afschaffen van de 1.5m maatregel bij het stevig doorzetten van vaccinatieprogramma (1^e en 2^e prikken) dichterbij komt,
- **Belang naleving benadrukken:** leg uit dat het moment van het loslaten van de 1.5 meter maatregel **juist sneller** bereikt wordt als we **nu** de maatregelen nog goed blijven naleven: van de 1.5 meter bij bezoek en op werk, tot deels thuiswerken en thuisblijven en testen bij klachten en na risico-reis buitenland.

Aandachtspunten voor komende periode:

- Blijf zichtbaar communiceren, ook in de zomerperiode, op zoveel mogelijk plaatsen waar mensen samen komen. Alertheid blijft belangrijk.
- Ondersteun mensen en branches in het zo makkelijk mogelijk maken om 1,5 afstand te houden
  - Roep bijv. supermarkteigenaren op om o.a. vakkenvullers wel de hesjes met '1,5m afstand' aan te laten houden zolang de 1,5m maatregel nog van kracht is, zodat er tijdens het winkelen zichtbare reminders aanwezig blijven om afstand te houden.
- Benadruk het belang van het onder controle houden van de verspreiding van het virus, ook richting het najaar en benoem de eigen verantwoordelijkheid die mensen hierin hebben bij het naleven van de geldende maatregelen.
- Benoem dat er perspectief is op het loslaten van de 1,5 meter maatregel, maar dat verdere versoepelingen/ maatregelen afhankelijk blijven van de epidemiologische ontwikkelingen
- Benadruk het belang van vaccineren, met name voor groepen/ wijken met een lage vaccinatiegraad en leg uit waarom voorlopig ook gevaccineerden 1,5m afstand moeten houden.
- Voorkom verdere/ verminder polarisatie van het maatschappelijke debat over naleven van de maatregelen/ vaccineren (bv. door de verschillen in onderliggende angsten en zorgen te adresseren).

Datum

12 augustus 2021

Ons kenmerk

033-2021 G&M-CG/ML/sb

-

Bijlage 2

Gedragreflecties op drie scenario's

RIVM Corona Gedragseenheid | 7 juli 2021

Datum

12 augustus 2021

Ons kenmerk

033-2021 G&M-CG/ML/sb

Uitvraag NCTV d.d. 1 juli 2021: Gedragreflecties op drie scenario's: a. Beheersbare ervaringen, b. Een zware ervaring, c. Een zeer zware ervaring. Bij naleving spelen meerdere factoren die reeds eerder zijn uitgewerkt. Daarvoor zijn de links gegeven.

Kernboodschap:

1. Verklein de kans dat we van scenario A naar B gaan:

- Bereik een zo hoog mogelijk vaccinatiegraad ([gedragadvies](#) vaccinatie)
  - met speciale aandacht voor wijken met [lage SES/migratieachtergrond](#) en [jongeren](#) (incl lft 12-17).
  - voorlichting in de wijk (markt, school), vertrouwde expert (bijv huisarts), vaccineer zonder afspraak
  - benadruk urgentie van vaccineren gezien de snelle ervaring van virus variant Delta
- Bevorder naleving geldende maatregelen:
  - Gedrag zoals [1.5 meter](#) en drukte mijden, [testen](#) en [quarantaine](#), en [hygiëne](#) wordt sterk beïnvloed door communicatie en omgevingsfactoren (zoals een [testlocatie nabij](#))
  - Aandachtspunt communicatie: Leg uit waarom naleving überhaupt nog relevant is in combinatie met oplopende vaccinatiegraad (dat is nu verwarrend) en vermijd het toeschrijven van de afname in naleving aan de individuele burger
  - Aandachtspunt context: de versoepelingen, drukte en lage opname cijfers geven signaal dat crisis grotendeels over is en maken naleving moeilijk (bijv. 1.5m afstand houden in drukte is erg lastig)
  - Investeer in [veilige vakanties](#): goede voorbereiding, (zelf)testen voor en na vakantie, isolatie ondersteuning buitenland. Boodschap: een ontspannen vakantie is zonder COVID-19.
  - Veilige uitgaan: creëer met de branche een veilige uitgaanssituatie (testen, afstand, drukte), licht de gevolgen voor de burger en branches toe (Nederland op rood, vakanties, long-COVID, maatregelen horeca)

2. Scenario's B & C:

- Maak pro-actief een **haalbaar, breed-gedragen en effectief** uitbraak plan ligt dat inhoudelijk aangeeft
  - welke indicatoren (bijv. de R, besmettingscijfers, of ziekenhuisopnames) als criterium worden gebruikt en waarom (ziektelast zoals long-covid)
  - op welke criteria en evidentie (inclusief effectiviteit en haalbaarheid; en impact op welzijn, ongelijkheid en rechtvaardigheid) dit plan is gebaseerd
  - hoe zich dat vertaalt in lokale of bredere maatregelen, en wie (bijv. burgers, organisaties, beleidsmakers, communicatie professionals) wat moet doen om de uitbraak in te dammen
- Voor dit plan zal **meer draagvlak** zijn als het
  - gezamenlijk is ontwikkeld met belangrijke maatschappelijke stakeholders, inclusief burgers
  - vanuit een breed maat/wetenschappelijk perspectief (oa medisch, gedrag, economie, onderwijs)
  - urgent ingrijpen noodzakelijk is en de uitbraak redelijkerwijs niet te voorkomen was
  - de bevolking proactief over dit uitbraakplan is geïnformeerd en geconsulteerd
- Vanuit gedragsperspectief is het volgende te zeggen over **haalbaarheid en impact**:
  - Een uitbraakplan (de 'hardware') dient vergezeld te gaan van wetenschappelijke onderbouwde plan (de 'software') om a) gedrag te ondersteunen (communicatie, voorzieningen, controle) en b) negatieve effecten te beperken met flankerend beleid (financiële steun quarantaine of sluitingen)
  - Sociaal beperkende maatregelen (zoals 2 bezoekers per dag) genieten minder draagvlak en naleving dan testen en isolatie/quarantaine; of dan hygiëne maatregelen
  - Er is veel kennis over bevorderen van preventief gedrag van burgers (zie links op slide 1)

Datum

12 augustus 2021

Ons kenmerk

033-2021 G&M-CG/ML/sb

Deze reflectie is grotendeels tot stand gekomen op basis van input van gedragswetenschappelijke experts. In de loop van de zomer zullen we meer data beschikbaar krijgen uit focusgroepen (kwalitatief onderzoek) en mogelijk een kwantitatieve preferentiestudie waarvoor we momenteel de mogelijkheden verkennen om deze op te zetten.

Bijlage 3

Datum
12 augustus 2021

Gedragsreflecties op maatregelenpakket

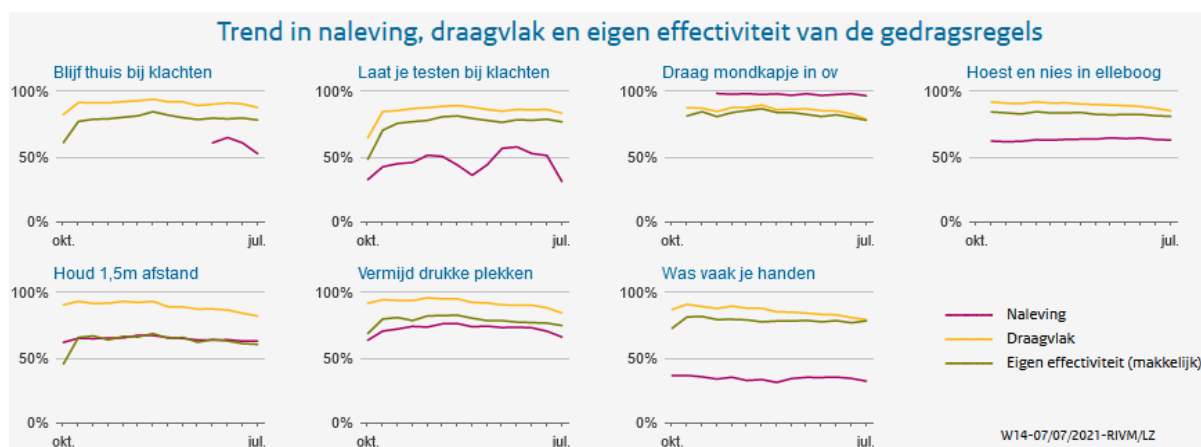
RIVM Corona Gedragsunit | 8 juli 2021

Ons kenmerk
033-2021 G&M-CG/ML/sb

Uitvraag NCTV d.d. 8 juli 2021: In verband met de toename van besmettingscijfers ontvangen wij graag gedragsreflecties op eventuele maatregelen.

Context:

- **Versoepelingen** (als gevolg van dalende cijfers en de toename in vaccinaties) hebben volgens verwachting geleid tot meer mobiliteit (incl. vakanties), sociale contacten (bezoek, uitgaan, werk), en een afname in naleving.
- **Communicatie:** het is voor velen onduidelijk waarom naleving nog belangrijk is a) gezien de beperkte ziekenhuis opnames en b) na vaccinatie. Wat moeten we nog volhouden en waarom?
- **Context:** naleving wordt evident beïnvloed door de fysieke (bijv. drukte leidt tot minder 1.5m) en sociale omgeving (bijv. veel mensen op drukke plekken zien zonder 1.5m). Dit leidt o.a. tot normvervaging.
- **De cijfers:** naleving is afgenomen (bijv. drukte mijden, 1.5m, testen en thuisblijven bij klachten), draagvlak is afgenomen (motivatie), en naleving is moeilijker geworden (eigen- effectiviteit omlaag).

Bij naleving spelen meerdere factoren een rol . Deze zijn eerder in kaart zijn gebracht (zie links). Toepassing op de huidige situatie vergt meer uitwerking dan een slide.

Bevorder naleving geldende maatregelen:

- Gedrag zoals [1.5 meter](#) en drukte mijden, [testen](#) en [quarantaine](#), en [hygiëne](#) wordt sterk beïnvloed door **communicatie en omgevingsfactoren** (zoals een [testlocatie nabij](#), rustige omgeving waar 1.5m mogelijk is)¹
- **Aandachtspunt communicatie:** Leg uit waarom naleving - ook voor gevaccineerde of de jongere gezonde burger - überhaupt nog relevant is. Vermijd toeschrijven vd afname in naleving aan gebrek aan discipline bij de individuele burger. Communiceer doelgroep specifiek en betrek daarbij experts.
- **Aandachtspunt context:** Maak naleving mogelijk en makkelijk (beperk drukte, voorzie in (zelf)testen), ook voor ondernemers (haalbaar plan, steun).
- **Veiliger uitgaan:** creëer met de branche een plan voor veiliger uitgaan (testen, afstand, drukte), maak de gevolgen van niet-naleven voor de burger en branches duidelijk (Nederland op rood, vakanties, long-COVID, maatregelen, horeca), controleer en handhaaf indien noodzakelijk.
  - Indien een plan of gebrekkige implementatie daarvan tot uitbraken leidt is het voor vertrouwen in beleid en haalbaarheid raadzaam op de **rem te stappen, het probleem te analyseren en lessen te trekken** i.s.m. de locaties/branche/doelgroep.
  - Voor rechtvaardigheid richt beleid voor (tijdelijk) ingrijpen op risico-locaties in plaats van hele branches.
- [Veiliger op vakantie](#)²: goede voorbereiding, (zelf)testen voor en na vakantie, isolatie ondersteuning buitenland. Boodschap: een ontspannen vakantie is zonder COVID-19.

Datum

12 augustus 2021

Ons kenmerk

033-2021 G&M-CG/ML/sb

Wees voorbereid op oplevingen van het virus.

- Maak pro-actief een **haalbaar, breed-gedragen en effectief** uitbraak plan ligt dat inhoudelijk aangeeft
  - welke indicatoren (bijv. de R, besmettingscijfers, of ziekenhuisopnames) als criterium worden gebruikt en waarom (ziektelast zoals long-covid)
  - op welke criteria en evidentie (inclusief effectiviteit en haalbaarheid; en impact op welzijn, ongelijkheid en rechtvaardigheid) dit plan is gebaseerd

hoe zich dat vertaalt in lokale of bredere maatregelen, en wie (bijv. burgers, organisaties, beleidsmakers, communicatie professionals) wat moet doen om de uitbraak in te dammen

- Voor dit plan zal **meer draagvlak** zijn als

---

¹ *Brondocumenten zijn via linken in deze alinea te raadplegen*

² *Inclusief link naar factsheet met uitgebreidere toelichting*

- het gezamenlijk is ontwikkeld met belangrijke maatschappelijke stakeholders, inclusief burgers en vanuit een breed maat/wetenschappelijk perspectief (o.a. medisch, gedrag, economie, onderwijs)
  - urgent ingrijpen noodzakelijk is en de uitbraak redelijkerwijs niet te voorkomen was
  - de bevolking proactief over dit uitbraakplan is geïnformeerd en geconsulteerd
- Vanuit gedragsperspectief is het volgende te zeggen over **haalbaarheid en impact**:
    - Een uitbraakplan (de 'hardware') dient vergezeld te gaan van wetenschappelijke onderbouwd plan (de 'software') om a) gedrag te ondersteunen (communicatie, voorzieningen, controle) en b) negatieve effecten te beperken met flankerend beleid (financiële steun quarantaine of sluitingen)
    - Sociaal beperkende maatregelen (zoals 2 bezoekers per dag) genieten minder draagvlak en naleving dan testen en isolatie/quarantaine; of dan hygiëne maatregelen
    - Er is veel kennis over bevorderen van preventief gedrag van gedrag (zie eerdere links)

Datum
12 augustus 2021

Ons kenmerk
033-2021 G&M-CG/ML/sb

Deze reflectie is grotendeels tot stand gekomen op basis van input van gedragswetenschappelijke experts. In de loop van de zomer heeft het RIVM meer data beschikbaar uit focusgroepen (kwalitatief onderzoek) en mogelijk een kwantitatieve preferentiestudie waarvoor nog een verkenning loopt.

Gedragsreflecties op mogelijke aanpassingen in het maatregelenpakket

RIVM Corona Gedragsunit | 11 augustus 2021

Uitvraag NCTV d.d. 9 augustus 2021: in de aanloop naar het weegmoment op 13 augustus is gevraagd een gedragstoets uit te voeren op mogelijke aanpassingen in het maatregelenpakket. Deze mogelijke aanpassingen betroffen het loslaten van de 1,5 meter afstand, het loslaten van de 1,5 meter afstand in het onderwijs, het wijzigen van de op 9 juli aangescherpte maatregelen in de horeca en het onder voorwaarden toestaan van eendaagse/meerdaagse evenementen.

Toekomstperspectief 'Leren leven met corona'

- **Het Corona-virus en al haar varianten zullen aanwezig blijven in ons leven.** Belangrijk daarom om burgers, branches en overheden te betrekken en mede-eigenaarschap te geven van deze nieuwe realiteit. En ook weer oog te hebben voor andere risico's in de samenleving waarmee we samen moeten leren balanceren.
- **Dit vraagt om ruimte en faciliteren van het zelforganiserend vermogen van burgers (microniveau), van sectoren/branches/organisaties/werkgevers (mesoniveau), met aandacht voor de eigen rol van de overheid (zoals rol veiligheidsregio's) en de internationale context (macroniveau).** Daarbij hoort:
  - stapsgewijs en gecontroleerd versoepelen: met enige traagheid en niet alles tegelijk om jojo-effecten te voorkomen
  - een duidelijke strategie hoe om te gaan met oplevingen: welke indicatoren zijn daarbij leidend? Wordt lokaal/regionaal ingrijpen mogelijk met intensivering BCO en maatwerk in maatregelen?
  - doelgroepen/sectoren/branches betrekken om veilige omgevingen mogelijk te maken, zodat uitsluiten van mensen wordt voorkomen en mensen zich niet gedwongen voelen om zich in voor hen onveilige situaties te begeven
  - mensen in staat stellen om zelf een risico-inschatting te maken en ze daarbij faciliteren en adequaat informeren
- **Dit vraagt ook om aandacht voor solidariteit: tegengaan van polarisatie**
  - Oog hebben voor de groep mensen die zich onveiligere/kwetsbaarder voelt
  - Solidair zijn met mensen die niet kunnen of willen worden gevaccineerd
  - Mensen niet dwingen om zich in situaties te begeven die onveilig voor hen voelen, bijvoorbeeld door drukte of lage vaccinatiegraad
  - Agressieve, directieve communicatie over naleving en vaccinatie kan averechts uitwerken
- **En om aandacht voor welbevinden: onderwijs en ontmoetingen**

Datum
12 augustus 2021

Ons kenmerk
033-2021 G&M-CG/ML/sb

Inzichten uit gedragsonderzoek

- **Draagvlak:** Eind juli staat nog steeds drie kwart van de deelnemers aan het RIVM/GGD gedragsonderzoek achter de 1.5 meter maatregel, maar naleving wordt lastiger en neemt licht af (o.a. als gevolg van toename in drukte).
- **Procedurele rechtvaardigheid:** Eind juli vond de helft van de deelnemers aan het RIVM/GGD gedragsonderzoek (ronde 14) dat de maatregelen niet op het juiste moment zijn versoepeld³. Een derde van de deelnemers vond dat de overheid niet de juiste voorwaarden gebruikt om te versoepelen, half juni was dit ongeveer een vijfde.
- **Risicoperceptie:** Eind juli is voor het eerst gevraagd of deelnemers zich zorgen maakten over de dreiging van nieuwe virusvarianten: ruim twee derde van de deelnemers aan het RIVM/GGD gedragsonderzoek maakt zich hier zorgen over.
- **Risicoperceptie:** In onderzoek van de Universiteit Maastricht geeft een aanzienlijk deel van de eigen medewerkers aan zich zorgen te maken over hun veiligheid wanneer iedereen weer naar het werk zou komen zonder 1,5 meter afstand.
- **Procedurele rechtvaardigheid:** In interviews van de RIVM Corona Gedragseenheid geven mensen aan graag de reden achter de keuze voor bepaalde maatregelen en versoepelingen te willen weten en snappen. Geïnterviewden geven tevens aan dat het sluiten van scholen de belangrijkste maatregel was die zij niet terug willen, vanwege negatieve impact op leerprestaties en de sociale ontwikkeling van kinderen.

Leren leven met het virus

- Aanpassingen die organisaties moeten maken om zich aan te passen aan nieuwe maatregelen kosten tijd, ook om uit te testen of de aanpassingen het beoogde effect hebben. Organisaties zijn daarom gebaat bij enige tijd tussen de aankondiging van een wijziging in het maatregelenpakket en het daadwerkelijk ingaan ervan.
- Uit interviews en berichtgeving in de media signaleren we dat polarisatie in de samenleving gaande lijkt tussen voorstanders van het corona-beleid en tegenstanders en tussen gevaccineerden en ongevaccineerden (mag je meer toestaan voor gevaccineerden?). In interviews horen we terug dat mensen discussies met andersdenkenden hierover lastig vinden.
- Andere risico's in de samenleving waar zorgen over bestaan bij verschillende groepen betreffen onder andere eenzaamheid en andere psychische klachten, uitgestelde zorg, onderwijsvertragingen, woningnood en klimaatverandering. Dit vraagt om samen leren balanceren tussen risico's.
- Om burgers in staat te stellen om zelf afwegingen te maken of zij zich veilig genoeg voelen om ergens naar toe te gaan en/of de 1,5 meter los te laten, kan gedacht worden aan fijnmaziger inzicht geven wat het percentage gevaccineerden is per wijk/gemeente/onderwijsinstelling/bij een evenement of wat de

---

³ De vraag of de overheid op de juiste momenten maatregelen instelt of versoepelt is eind juli voor het eerst opgenomen in het gedragsonderzoek van RIVM en de GGD'en.

verwachte drukte is en mogelijkheid tot wel/niet afstand houden. Verken hierbij ook welke (ethische) grenzen er zijn om de burger te kunnen informeren.

Datum
12 augustus 2021

Ons kenmerk
033-2021 G&M-CG/ML/sb

Aandachtspunten voor communicatie

- Ook al is de vaccinatiegraad in rap tempo gestegen, er is nog een significante groep die gevaccineerd wil worden of recent gevaccineerd is, maar die nog niet volledig beschermd is (afhankelijk van vaccin 2 tot 4 weken na de laatste prik). Uitleg is wenselijk bij welk percentage van de bevolking met volledige bescherming verdere versoepelingen in het maatregelenpakket acceptabel zijn. En wat de gevolgen kunnen zijn van verschillen in beschermingsgraad tussen subgroepen.
- Oorzaak van de aanscherpingen in de maatregelen van 9 juli waren de oplopende besmettingsaantallen. Daarmee lijkt impliciet het signaal afgegeven dat het doel van de pandemiebestrijding - naast beschermen van kwetsbaren en het laag houden van de druk op de zorg - ook is om de besmettingsaantallen aan zich laag te houden.
- Ook anderen indicatoren zijn in beeld (geweest), zoals druk op de zorg, een signaalwaarde van 7 per 100.000 besmettingen (Coronadashboard), max 5% positieve coronatests (WHO) en een hoge vaccinatiegraad, als uitweg uit de crisis. Dit vraagt om heldere uitleg welke indicatoren leidend zijn in de komende periode voor zowel landelijk, regionaal als lokaal beleid en inzet.
- Inconsistenties en snelle aanpassingen in beleid leveren verwarring op. Hoe concreter de communicatie hierover hoe beter. Denk aan: wat valt er wel/niet onder een maatregel. Wat betekent het loslaten van de 1,5m bijvoorbeeld voor handen schudden, knuffelen en zoenen op de wang. Plus uitleg over besmettingsroutes – is het zinvoller om je winkelkarretje te ontsmetten of om 1,5m afstand te houden bij het winkelen bijvoorbeeld.
- De routekaart en openingsplan op rijksoverheid.nl zijn niet meer actueel – dit kan afbreuk doen aan het vertrouwen in de overheid en het illustreert hoe lastig het is voor mensen om te volgen wat de strategie en de beoogde vervolgstappen zijn in de pandemiebestrijding.